

A TMT Kruchina Ottó dolgozatát azért közli ebben a rovatban, mert a benne felvetett kérdések mindmáig nincsenek megoldva, s ezért jó, ha emlékezetünkben tartjuk őket. Másfelől nézve a dolgot: az emlékezetben tartás egyre kevésbé elégíthet ki bennünket. Expressis verbis Kruchina dolgozatában is sokkal több lappang, mint amiről szó van. „Kimondatlan tartalma” számomra pl. felveti: egyáltalán tartható-e a régimódi „hálózatosdi” a szakkönyvtárügyben, de különösen a műszakiban? És: mi jöjjön, mi jöhet helyette? Meglehet, más sem lesz másként ezzel. Ha igen, illetve ha gondolatai cikké is érnek, a TMT szívesen vállalkozik közlésére.

F. T.

KÖNYVTÁR? NEM KÖNYVTÁR?

Kruchina Ottó

Építészeti Tájékoztatói Központ

Vannak fogalmak, amelyek definiálása néha meglehetősen nehézségbe ütközik – vagy talán túlságosan egyszerűnek látszik –, így aztán eléggé általánosan, leegyszerűsítve és eléggé tágra fogalmazzák meg a fogalom mibenlétét. Ide sorolható a „könyvtár” fogalma is.

Vegyünk néhány találmányra kiválasztott meghatározást:

1. *A könyvtár a könyveknek olvasásra (művelődésre, kutatásra, gyakorlati tájékozódásra) szánt és e célra alkalmassá tett gyűjteménye.* (Sallai-Sebestyén: A könyvtáros kézikönyve. 2. átd. bőv. kiad. 1965. 40. p.)
2. *„Könyveknek – esetleg más nyomtatványoknak és írásos dokumentumoknak – megőrzésre és olvasásra szánt és e célra alkalmassá tett gyűjteménye.”* (Új magyar lexikon. 1961.)
3. *„Nagyobb mennyiségű könyvnek rendszerezett gyűjteménye.”* (Magyar értelmező kéziszótár. 1978.)
4. *„Room or building containing books for reading or reference; such a collection of books.”* (Helyiség vagy épület, amely olvasás vagy tájékoztatás célját szolgáló könyveket tartalmaz; ilyen könyvek gyűjteménye. – Oxford Illustrated Dictionary. 1975.)
5. *„Collection de livres.”* (Könyvek gyűjteménye. – Petit Larousse. 1973.)

A meghatározások ötletszerű és egyéni kiválogatása – elismerem – megkérdőjelezhető, de mindenesetre hosszú sorban lehetne folytatható. A fentiekén kívül még jó néhányat felkutatam, csakhogy alapvető újdonságot azok sem tartalmaztak.

Egypár érdekes következtetést azonban a felsoroltakból is le lehet vonni.

Az 1., 3., 4. és 5. meghatározás csak könyvekről beszél, mindössze a 2. tesz célzást arra, hogy mintha a könyveken kívül egyéb is található lenne egy könyvtárban. Úgy látszik, nagyon belénk rögződött az a felfogás, hogy a könyvtár a könyvek tára.

Az 1., 2. és 4. meghatározás arról is említést tesz, hogy milyen célra szánják a könyvtárat, s ebből bizonyos feladat ellátása következik. A cél és a feladat meghatározása azonban nem azonos a könyvtár önmagában való definiálásával, hanem annak csak járulékos, körülíró eleme. A feltárás fontosságára az 1. és 2. meghatározás céloz (..alkalmassá tett..).

Dolgozatom szempontjából különös érdeklődésre tart számot a 3. meghatározás, ugyanis ez az egyetlen a bemutatottak közül, amely felveti a *gyűjtemény mennyiségének* kérdését. A „nagyobb mennyiség” szóhasználat ugyan eléggé tág ahhoz, hogy abba – ha kell – bármi beleférjen, de legalább céloz arra, hogy talán nem is olyan közömbös, hány könyv vagy – ha úgy tetszik – egyéb dokumentum található valamely könyvtárban.

*

Hazai jogszabályalkotásunk számos esetben foglalkozik a könyvtárakkal. Sok jogszabály igen rigorózan közli is az alkalmazásuk érdekében szükséges meghatározásokat, a „könyvtár” kifejezést azonban – tudtommal

– egyetlen egy se definiálja. Csak a könyvtári feladatok, illetve célok vannak rögzítve, szabad belátásra bízva azt, hogy ki mit tekintsen könyvtárnak.

Idézzünk néhány korábbi jogszabályból:

1. A Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1956. évi 5. sz. törvényerejű rendeletének 7. §-a így fogalmaz:

„Minden közkönyvtár *feladata* (kiemelés tőlem), hogy rendszeresen gyarapítsa állományát, a könyvtárak kötelesek állományukat megfelelően nyilvántartani és az olvasók rendelkezésére bocsátani. Kötelesek gondoskodni állományuk megőrzéséről, védelméről, karbantartásáról.” (E törvényt azóta hatálytalanították.)

Tehát, amit a jogszabály meghatároz, azok a könyvtár feladatai, szolgáltatásai. Más helyről megtudjuk: mi tekinthető „köz”könyvtárnak. De hogy mi a „könyvtár” és hogy minimálisan mekkora állománnyal kell rendelkeznie, azt hiába keresnénk benne.

2. A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának 1.018/1956. sz. határozata a könyvtárügyről szóló 1956. évi 5. sz. tvr. végrehajtásáról (azóta ezt is hatálytalanították) 8. pontjában azt javasolja, hogy a 250 kötetnél kisebb állományú szakszervezeti közművelődési könyvtárakat adják át a területileg illetékes könyvtáraknak.

Itt már „bejön” a mennyiség kérdése, érezvén a jogalkotók, hogy a könyvtár pusztá léte, létjogosultsága megkérdőjelezhető, ha törpének sem nevezhető állománnyal rendelkezik. Hátránya hivatkozott pontnak, hogy javaslatát a közművelődési könyvtárakra korlátozza, illetve nem veszi tekintetbe a vállalati szakkönyvtárakat, pedig a miniatűr állományú könyvtárak nagy része itt található. Erről majd még később.

3. A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1976. évi 15. sz. törvényerejű rendeletének 12. § (1) pontja szerint „A szakkönyvtár *feladata* (kiemelés tőlem), hogy kielégítse a fenntartó által meghatározott szakirodalmi igényeket, és ebben a körben tájékoztatást nyújtson.”

Az igényt tehát a fenntartó határozza meg, ami vállalati szakkönyvtár esetén távolról sem jelenti azt, hogy az jól átgondolt és főleg szakszerű lesz. Ha a fenntartó igénye épp hogy meghaladja a semmit, attól az ott található dokumentum (könyv?)-halmaz máris könyvtár lesz, bármilyen kicsiny és bármilyen csekély is a tájékoztatási határfoka (mert nincs többre igény)?

4. A Minisztertanács 17/1976. sz. rendelete a törvény végrehajtásáról. Belőle idézzünk két helyet:

„A könyvtár szervezeti és működési szabályzat alapján működik.” (1. §.)

„A könyvtári anyag (dokumentum) körébe tartozik az irattári jellegű levéltári anyag kivételével a nyomtatott könyv, folyóirat... , valamint az egyéb nyomdai sokszorosítvány.” (9. §. 1.)

Az 1. §-ból – legalábbis logikusan – az is kikövetkeztethető, hogy ha nincs szabályzat, akkor nincs könyvtár sem. Ez ugyan kissé merész és túlzott dolog, de a szöveg *megállapít* valamit, és nem *rendelkezik*, ami nagy különbség.* A 9. §-ból az vehető ki, hogy a könyvtár egyik kritériuma az, hogy a felsorolt dokumentumok ott megtalálhatók legyenek. A mennyiségi probléma itt sem merül fel.

A fenti kiragadott példák mindössze azt kívánják illusztrálni, hogy jogszabályalkotóink számára elégségesnek tűnik a könyvtár feladatait, funkcióit, rendeltetését kitűzni, és ha ezeket betölti, akkor már könyvtárnak tekinthető. Ha pedig nem, mert nem képes rá, vagy nincs is szándékában, akkor vagy változtatni kell az állapotokon, vagy pedig az adott képződményt nem tekinteni többé könyvtárnak. Hangsúlyozom, a cél és a cél elérése érdekében végzendő feladatok meghatározása feltétlenül szükséges, és a legtöbbször elegendő is. E téren jogszabályalkotásunk a korábbiakhoz képest nagyot lépett előre. Dolgozatomnak ennek ellenére az a célja – egyéb könyvtári kritériumok tisztázásának kísérlete mellett –, hogy mindenekelőtt a könyvtárban található dokumentumok mennyiségi, a vállalati szakkönyvtárakra olyannyira jellemző problémájával foglalkozzék.

Egy korábbi OMFB-tanulmány szerint ugyan „általában nem lehet egy dokumentum-gyűjtemény könyvtárvoltának követelménye a dokumentum-állomány nagysága, sőt az sem, hogy a dokumentum-gyűjtemény bizonyos típusú dokumentumokat tartalmazzon.” Ez csak részben igaz, mivel – ad absurdum véve a kérdést – tíz darabos dokumentumgyűjteményt csak nem fog senki könyvtárnak tekinteni még akkor sem, ha szakszerűen fel van tárva! De akkor hol van a határ?

*

Láttuk már, hogy a mennyiség kérdése – ha félénken megfogalmazva is – néhány helyen azért felvetődött. De felvetődött újabban más helyen is, immár konkrétabb megfogalmazásban. Az 1976-os törvény előírta a könyvtárak központi nyilvántartásának vezetését. Az 5/1978-as végrehajtási rendelet kimondja, hogy „a központi nyilvántartás a valamennyi közkönyvtárra kiterjedő alapnyilvántartásból, valamint ... kiegészítő adatokból áll.” A törvény szerint „közkönyvtár az állami szerv, ... társadalmi szervezet és a szövetkezet által fenntartott könyvtár.” A központi nyilvántartással megbízott Országos Széchényi Könyvtár óvatos megfogalmazásban – hiszen nem tehetett mást – megkísérelte a könyvtáraknak, illetve hálózati központoknak megkülönböztető körlevélben meghatározni „nagyon általánosan

* A szerző megállapítása téves: a hazai gyakorlatban újabban a jogszabályok rendelkező részei is kijelentő módban „szólnak”. – F. T.

...a minimális könyvtári követelményeket, amelyek alapján egy-egy gyűjtemény könyvtárnak tekinthető". E kritériumok a következők (idézet a körlevélből):

1. a gyűjtemény kezelését főfoglalkozású, ...könyvtáros látja el;
2. legalább 3000 kötet (könyvtári egység) feltárt saját állománnyal, vagy legalább 2000 kötet feltárt saját állománnyal és 50 kurrens periodikum-féleséggel (címmel) rendelkezik;
3. lehetőleg önálló ...helyiségben működik. (Ez utóbbi inkább csak óhaj.)

A fenti – a 3. pont tekintetében csak ajánlásnak szánt – kritériumok nyilván azt a célt szolgálják, hogy valamilyen támpontot adjanak, és az országos nyilvántartásba csak az arra érdemes könyvtárak kerüljenek be. Elhangzott már szakmai körökben, hogy a könyvtárak országa vagyunk, és lassan már több a könyvtár, mint a könyvtáros. (Az 1978-as statisztika csak a szakkönyvtárakból 1822-t tart nyilván!).

No, de hát végre egy mennyiségi kikötés! És ehhez is némi bátorság kellett, hiszen vagy 30 év óta szakmánk számos jeles személyisége döntött úgy, hogy nem foglal állást a mennyiségi kérdés tekintetében. Az igaz, hogy ezzel csak a központi nyilvántartás oldotta meg a maga problémáját, a hálózati központok korántsem, mivel a körlevél szerint „annak *eldöntésére*, hogy mely könyvtárak kerüljenek a központi nyilvántartásba, és melyeket célszerű csupán helyileg nyilvántartani, a *hálózati központok alkalmasak*” (kiemelés tőlem). Ezzel a labdát visszadobták a hálózati központoknak. Azok a könyvtárak, amelyek a három pontban lefektetett kritériumoknak megfelelnek, az országos nyilvántartás szempontjából is „könyvtárak”, a többiek nem. A gordiuszi csomót az OSZK-nak sikerült kettévágnia. A hálózati központoknak viszont attól fáj a fejük, hogy „melyek azok a minimális könyvtári követelmények, amelyek alapján egy-egy gyűjteményt a hálózati központ könyvtárnak tekinthet” (idézet az OSZK-körlevélből).

Az OSZK által megkövetelt 1. pontból a hálózati központnak nyilvánvalóan el kell tekintenie. A főfoglalkozású könyvtáros hiánya nem lehet kizáró kritérium szakkönyvtárak esetében sem. A kisközségi és az iskolai könyvtárak jórésztében sincs főfoglalkozású könyvtáros, a hálózati központok mégis könyvtárként kezelik őket, egyébként igen helyesen. A körlevél 3. pontja pedig még a kibocsátó szerint is csak óhaj volt, nem pedig kötelező feltétel, a hálózati központok még kevésbé ragaszkodhatnak hozzá. Marad az állomány nagyságának (és feltártságának) kikötése, ami nem is olyan egyszerű feladat, főleg vállalati szakkönyvtáraknál.

Igen ám, de van a kérdésnek egy másik oldala is. Nemcsak a hálózati központ számára lényeges, hogy tisztázza, kell-e foglalkoznia egy-egy adott könyvtárral vagy sem, hanem a *szóban forgó könyvtárnak és fenntartójának* sem közömbös a kérdés. Országos

szabályozások – törvények, rendeletek, szabványok stb. – foglalkoznak az elvégzendő szakmai munkákkal, kötelezően előírva, hogy ezt vagy azt így meg úgy kell végezni. Hogy hol? Hát a könyvtárban (közkönyvtárban)! Bármelyik könyvtárban. Mindegyik könyvtárban. A szabályozások némelyike pedig elég nehéz feladatot ró ki számukra. A könyvek bibliográfiai leírásáról szóló 3424/1–78 magyar szabvány „elsajátítása” pl. még a szakmai kiválóságoknak is nehéz napokat (hónapokat?) jelentett, de azért be fogják vezetni, mert mást nem lehet tenni.

Mint láttuk, a szakkönyvtár feladata a törvény szerint az, hogy kielégítse a fenntartó által meghatározott szakirodalmi igényeket. Ennek érdekében bizonyos mennyiségű és színvonalú munkára van szükség. A hálózati központ – mivel nem hatóság és nem felettes szerv – a maga elképzeléseit kötelezően nem írhatja elő sem a könyvtárnak, sem a fenntartónak, csak javaslatokat tehet, érvelhet, vitatkozhat, irányelveket adhat közre, és így tovább. Ami kötelező volna mind a könyvtár, mind a fenntartó számára, azok az országos szabályozásokban előírt tennivalók és elvárások, feltéve, hogy egy-egy adott könyvtárat valaki (ez – furcsa módon – éppen a semmiféle „hatalmi” jogosítvánnyal nem rendelkező hálózati központokra vár) könyvtárnak minősített.

Számos esetben bebizonyosodik azonban, hogy az említett kötelező előírások mind a fenntartó, mind a könyvtár számára nemcsak hogy terhesek, hanem minden ésszerű megfontolás alapján feleslegesek is. Ezért olyan bürokratikus megkötöttségeknek érzik őket, amelyeknek sok céljuk és hasznuk nincs (és elég sok esetben van is valami igazságuk ebben). Tartsa be a könyvtár ezt meg ezt a szabványt meg az összes többi előírást, készítsen működési szabályzatot, és így tovább. A könyvtáros és a fenntartó fogcsikorgatva ugyan, de végrehajtja a rendelkezést, vagy jobb (rosszabb?) esetben fütyül a hálózati központ szövegaira, hiszen úgy sincs szankciója a rendelkezésnek, és nem jár következménnyel, ha nem tartják be. (Valóban, hazánkban elég sok olyan rendelkezés lát napvilágot, amelyhez nincs szankció, vagy ha van is, nem élnek vele.)

Való igaz, hogy sokszor nincs is értelme az egésznek. A könyvtár sok helyen csak azért könyvtár, mert valamikor a hálózati központ annak nevezte el, a fenntartó pedig nem tudott jobb nevet kitalálni az elenyésző számú dokumentumgyűjteményének. Mennyire ismerős állítás-sor ez: a fenntartó intézmény szakirodalmi igénye indokoltan vagy indokolatlanul elenyésző, a „könyvtárban” rendkívül csekély állomány található, a gyarapodás évenként jó, ha egy-két tucatnyi, az állomány feltárva nincs – de minek is lenne –, a könyvtárat nem azért tartják, hogy információért oda forduljanak, hanem hogy a szakirodalom „anyagbeszerzője” legyen (persze ez is a feladata). A beszerzett

dokumentumokat soha viszont nem látásra kiadják, mert egyrészt úgyszincs hely a tárolásukra, másrészt mert mindennapos munkaeszköznek tekintik őket. Így aztán az efféle könyvtárnak nincs is forgalma. A könyvtárost egyébként is más munkakörre vették fel, emiatt a könyvtárral nem igen ér rá foglalkozni, kedve sincs hozzá. De főleg a szakértelme rendkívül hiányos.

Most jöhetnek az ellenérvek.

A hálózati központ arra való, hogy mindezen áldatlan állapotokon igyekezzen változtatni, győzze meg a fenntartót, hogy szunnyadó igényeit ébressze fel önmagában, aztán a könyvtár munkája és színvonala is megjavul, állománya is gyarapszik, ha a fenntartó állandóan „piszkálja” valamiért; oktassa a könyvtárost tanfolyamokon meg a helyszínen a jobb könyvtári munkára, és ha már mindenki alszik, legalább a hálózati központ virrasszon. Ne legyen megalkuvó, hanem következetesen harcoljon az ország műszaki–tudományos színvonalának emelésében fontos szerepet játszó szak-könyvtárak munkájának megjavítása érdekében.

Ez mind igaz, és én is fel tudnék hozni még egy csomó más kifogástalan érvet. Valóban helytelen döntésnek bizonyulhat, ha valamely hálózati központ leveszi áldásos kezét egy könyvtárról, mondván: nekünk ez a könyvtár nem könyvtár, holott épp ellenkezően, fokozott figyelemmel kellene foglalkoznia vele.

*

Mindezen ellenérvek ellenére úgy vélem, hogy a könyvtári élet bizonyos területein szükségesnek látszik egy *menyiségi határt megállapítani, amely alatt a dokumentumgyűjtemény már nem minősül könyvtárnak*, s így a könyvtári országos szabályozások sem vonatkoznak rá.

Más kérdés, hogy az állomány nagyságát önmagában nem lehet kizárólagos kritériumnak tekinteni, mert sok más tényező is hozzájárulhat a könyvtárrá való minősítéshez. Lényeges szempont, hogy a jelenleg kis állományú, rosszul feltárt, de egyébként fejlődőképes könyvtárak a magasabb vállalati érdekek és a várható igénynövekedés messzemenő figyelembevételével továbbra is könyvtárnak minősüljenek, hiszen esetükben a „dezorganizáltság” csak átmeneti jelenség. A hálózati központnak e szférában ezért rendkívül óvatosan és minden egyes esetet külön mérlegelve kell döntését meghoznia.

A hálózati központ által egyedenként elfogadott kritikus állomány nagyságot tehát nem lehet bűvös számnak tekinteni – ezt a 3000 kötet kikötésével a központi nyilvántartás szempontjából csak az OSZK tehette meg. Továbbá az állomány nagysága hullámzó görbét ír le az évenkénti gyarapodások és a viszonylag ritka selejteзések miatt. Ráadásul azt sem könnyű eldönteni, hogy mi számítson bele az állományba. Az

OSZK-körlevél a beszámítás alapjaként egyrészt „kötet”, másrészt „periodikum-féleséget” (címet) említ. A „kötet” kifejezés alatt feltehetően könyvre, illetve bekötött időszak kiadványokra gondoltak, legalábbis a 3/1975. KM–PM sz. együttes rendelet mellékletét képező szabályzat 4. § (5) pontja szerint „könyvtári egység a) könyvek esetén a kötet, b) folyóiratok és egyéb időszak kiadványok esetében a bekötött időszak kiadványok körében a kötet, ... d) minden más dokumentum esetében a darab”.

Egy szakkönyvtárban könyvön és bekötött folyóiraton kívül azonban sok minden más is lehet: szabványok, kutatási jelentések, szabadalmi leírások, újtjelentések, műszaki előírások, tervezési segédletek, gyártmánykatalógusok, prospektusok, audiovizuális dokumentumok stb., amelyek egyrészt különböző fontossággal bírnak, másrészt jócskán eltérő a kezelésük. Egy részük hosszabb ideig megmarad a könyvtár állományában, más részük csak egy-két évig, sőt vannak teljesen átfutó dokumentumok, amelyeket a könyvtár nyilvántartásba vesz ugyan, de „munkaeszközként”, „fogyóeszközként” – visszaszolgáltatási kötelezettség nélkül azonnal ki is adja őket. Ez utóbbiakról külön feltárás nem készül, de azért – szükség esetén – visszakereshetők. A fent említett dokumentumtípusokat a könyvtárak az országos statisztikában a „kézirat, gépirat, illetve az „egyéb” állományrovatban jelentik. Az OSZK-körlevél ezeket figyelmen kívül hagyja, amikor a „kötet” szóhasználatot él, mivel ezek egysége – mint láttuk – a „darab”. E „darab”-ra mért és az állományvédelmi jogszabályokban is csak időleges megőrzésre minősített dokumentumokkal a könyvtáros rendszerint csak beszerzésük és használatba adásuk erejéig foglalkozik – bár ez néha elég sok munkát jelent –, s ezért az e dokumentumokat az állomány nagyság alsó határának meghatározása tekintetében – az OSZK állásfoglalásához hasonlóan – mi magunk is figyelmen kívül hagyjuk, nem utolsósorban azért, mert a kritikusan kis *könyvállományú „könyvtárakban”* általában jó, ha pár száz található belőlük.

*

E dolgozat írója az *építésügyi és városfejlesztési könyvtárhálózati központ* területén megkísérelte eddigi gondolatmenetét a gyakorlatba átvinni, mégpedig teljes tudatában annak, hogy más hálózatok más következtésre juthatnak eltérő könyvtári viszonyaik következtében. Az építésügyi és városfejlesztési könyvtárhálózati központ tehát az alábbi irányelvet fektette le a saját területén annak eldöntésére, hogy egy adott dokumentumgyűjtemény könyvtárnak minősül-e, vagy nem minősíthető könyvtárnak:

A 3/1975. KM–PM sz. együttes rendelet alapján egyedi állománynyilvántartásban szereplő, tartós megőrzésre szánt minősített, feltárt dokumentu-

mok kritikus állomány nagysága legalább 500 körüli kötet, lehetőleg a két selejtezést magában foglaló időszak átlagában.

Hátramarad még annak összefoglalása, hogy milyen következménnyel jár mind a könyvtár, mind a hálózati központ számára, ha egy könyvtárat a jövőben a hálózati központ *nem minősít könyvtárnak*.

Először is a hálózati központ (az adott esetben az építésügyi és városfejlesztési könyvtárhálózati központ) – megkeresés esetén – a jövőben is a fenntartó rendelkezésére áll könyvtári tanácsadással vagy más kívánt szolgáltatással. A minősítetlen dokumentumgyűjtemény viszont mentesül a könyvtárakra vonatkozó adatszolgáltatási kötelezettségek alól, és a könyvtárakra érvényes országos, ágazati és egyéb szabályozások sem vonatkoznak rá. Sem a hálózati központ, sem más nem kötelezheti az ilyen gyűjteményt a szakmai eljárások alkalmazására: a döntést e tekintetben a fenntartó ítélelkészségére bízta. A bizonylati fegyelmet ilyen helyeken a fenntartóra vonatkozó általános készletgazdálkodási szabályok határozzák meg, a vállalati és egyben népgazdasági tulajdon megóvása érdekében szükségesnek talált adminisztrációt a helyi gazdasági vezetők írják elő.

Rendkívül fontos, hogy a hálózati központ komoly mérlegelés alapján hozza meg ebbéli döntéseit, figyelembe véve esetenként a szubjektív körülményeket is. Ezért

az 500-ban meghatározott alsó állományhatárt is rugalmasan kell alkalmazni. A hálózati központ ezzel nem veszi le teljesen a kezét a dokumentumgyűjteményről, amelyet immár nem minősít többé könyvtárnak. Hosszabb, de rendszeres időközönként, mondjuk 5 évenként visszajelzést kér az állapotokról, vagy a helyszínen győződik meg róluk, és amennyiben úgy találja, hogy az állapotok jelentősen megváltoztak, módosítja korábbi döntését. A hálózati központnak szem előtt kell tartania, hogy a fenntartó és az üzemi-vállalati kollektíva nem kerülhet hátrányos helyzetbe amiatt, hogy könyvtára immár nem könyvtár.

Végezetül táblázatos (1. táblázat) formában közöljük jellemző adatait néhány olyan vállalati dokumentumgyűjteménynek, amely korábban „könyvtárnak” minősült, de az építésügyi és városfejlesztési könyvtárhálózati központ a jövőben nem tekinti annak. Mivel valamennyi dokumentumgyűjtemény egyetlen nyilvántartásban vette leltárba teljes állományát, a könyvek részarányát csak hozzávetőlegesen lehetett megállapítani. Ezért az éves átlagos gyarapodás adatai is az összes dokumentumfajta-ra vonatkoznak. Folyóiratok csak néhány helyre járnak, de állományba nem veszik őket, így ezt a tényt külön oszlopban tüntettük fel. Valamennyi helyen olyan részfoglalkozású dolgozó gondozza a dokumentumgyűjteményt, akiket eredetileg más munkakörre vettek fel. Önálló könyvtárhelyiséggel egyik gyűjtemény sem rendelkezik.

1. táblázat

Könyvtárnak nem minősített dokumentumgyűjtemények az építésügyi és városfejlesztési könyvtári hálózatban

Könyvtár	Össz-állomány	Ebből könyv (kb.)	Éves gyarapodás átl.	Periódikum (cím)	Feltárás	Szak-képesítés	Olvasók száma	Megjegyzés
1.	336	50%	30–40	—	—	—	19	
2.	383	50%	20	—	—	—	17	
3.	550	50%	25	2	—	—	30	
4.	391	50%	30	—	—	Alapfokú	20	
5.	168	60%	10–20	3	—	Alapfokú	16	
6.	401	50%	60	—	—	Alapfokú	10	
7.	363	50%	30	3	—	—	52	
8.	424	100%	30	2	—	Alapfokú	30	1968 óta nem volt selejtezés
9.	853	30%	50	—	—	—	30	
10.	552	35%	10	—	—	—	21	
11.	359	50%	30	—	—	Alapfokú	15	
12.	348	50%	10–20	—	—	Alapfokú	19	
13.	650	30%	60	—	Betűrend	Alapfokú	106	Az olvasók zöme segédletet kölcsönöz
14.	443	50%	10	5	—	Alapfokú	25	
15.	300	50%	5	—	—	—	12	
16.	177	50%	5	—	—	—	30	
17.	844	100%	10–15	—	—	Alapfokú	40	Utolsó selejtezés 1961-ben
18.	390	100%	30	—	—	Alapfokú	8	
19.	280	70%	20	—	—	Alapfokú	43	

KRUCHINA Ottó: Könyvtár? Nem könyvtár?

A cikk — a hazai könyvtárügyi jogszabályok és egyéb szabályozások előírásait figyelembe véve — azokat a kritériumokat keresi, amelyek alapján az egyes üzemi–vállalati dokumentumgyűjteményeket ki lehet zárni, illetve célszerű kizárni a „könyvtár” fogalma és a könyvtári előírások teljesítésének kötelezettsége alól.

* * *

KRUCHINA, O.: Library? No library?

Starting from laws and regulations for librarianship in Hungary, the author attempts to find criteria for certain document collections of industrial companies to exclude them from the concept of „library” and thus to relieve them from their obligation to comply with library rules and regulations.

* * *

A Tudományos Kutatások NSIR Rendszertanács

5. ülése

1982 áprilisában Berlinben tartotta meg 5. ülését a Tudományos Kutatások Nemzetközi Speciális Információs Rendszere (TK NSIR) Tanácsa.

Az ülésen megtárgyalt kérdések és elfogadott határozatok közül az alábbiak érdemelnék kiemelés.

A KGST Tudományos–Műszaki Együttműködési Bizottsága 25. ülésén (1982. március) áttekintette a TK NSIR tevékenységéről szóló beszámolót. Határozata értelmében a TK NSIR-ben biztosítani kell a KGST-tagországok hosszútávú együttműködési célprogramjai által meghatározott témákban az információk maximális feldolgozását.

Az 1981. évi beszámoló fontosabb adatai:

az input dokumentumleírás mennyisége megközelítette a 40 ezer tételt. Ezek 84%-a géppel olvasható hordozón (mágnesszalagon vagy OCR-úrlapon) érkezett a bázisszervbe;

a számítógépben tárolt adatbázis több mint 45 ezer tétellel gyarapodott;

a Tudományos Kutatások Referáló Lapja (Referativnyj Sbornik Naučno-issledovatel'skih Rabot) 12 sorozatában összesen 123 füzet jelent meg, kb. 9500 példányban (a hazai előfizetők 209 példányt rendeltek meg);

КРУХИНА, О.: Библиотека? Не библиотека?

Статья, принимая во внимание предписания библиотечных предписаний и правил, ищет критерии, на основании которых некоторые собрания документов на предприятиях можно и целесообразно освободить от включения в разряд библиотек и от обязанностей исполнения библиотечных предписаний.

* * *

KRUCHINA, O.: Bibliothek? Keine Bibliothek?

Unter Berücksichtigung der in Ungarn bestehenden Rechtsregeln und sonstiger Regelungen des Bibliothekswesens werden jene Kriterien gesucht, aufgrund welcher gewisse Dokumentensammlungen bei Unternehmen und Betrieben aus dem Begriffskreis „Bibliothek” ausgeschlossen werden können, beziehungsweise zweckmäßigerweise ausgeschlossen und von der Erfüllung der bibliothekarischen Vorschriften befreit werden sollen.

* * *

a bázisszerv (NTMIK) a mágnesszalagra rögzített adatbázist 11 intézménynek adta át. A magyar kijelölt nemzeti szerv (OMIKK) 1982-ben szintén megkezdte az NTMIK-tól kapott mágnesszalagos adatbázis alapján a szolgáltatást;

az NTMIK szelektív információterjesztést 1148 profilra, retrospektív keresést pedig 910 kérdésre végzett (az MNK részéről feltett kérdések száma 2 volt);

az eredeti dokumentumok rendelkezésének száma meghaladta a 4000 tételt.

A beszámoló értékelése kapcsán a Tanács javasolta, hogy a KGST-tagországokban a TK NSIR adatbázisát hasznosítsák a tudomány és a technika aktuális fejlesztési irányainak információellátására.

Az 1982. évi munkaterv pontosítása során a Tanács magyar tagja bejelentette, hogy a II. félévtől az OMIKK az input információt mágnesszalagon küldi.

A jövőben a TK NSIR keretében gyűjteni és terjeszteni fogják a KGST-tagországok által eladásra felajánlott licencekről szóló információt is.

A Tanács következő ülése 1983 áprilisában lesz Moszkvában.